

כתובות מב

משה שווערד

1. רמב"ם יד החזקה - הלכות נערה בתולה פרק ב

(יב) אין אדם משלם קנס בכל מקום בהודאת פיו אלא על פי עדים לפיכך האומר אנסתי או פתיתי בתו של פלוני אינו משלם קנס **אבל משלם בשת ופגם בהודאת פיו** וכן בת שתבעה איש בדין ואמרה לו אנסת או פתית אותי והוא אומר לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת הסת שאילו הודה היה משלם לה בשת ופגם וצער על פי עצמו:

(יג) **אמרה לו אנסת אותי** והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער ומשלם בשת ופגם שהרי הודה במקצת הטענה כמו שיתבאר במקומו.

• **[השגת הראב"ד - אמרה לו אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי הרי זה נשבע שבועת התורה על דמי הצער א"א אין כאן שבועה לפי שאין כאן תובע שהתשלומין אינן שלה וכמו מנה לאבא בידך הוא ואם טען אביה אפשר שיהיה זה הדין ובדרישה איך תדע שהיה אונס ואי מיירי ביתומה אין כאן מודה במקצת כלל כיון דמפותה היא לדבריו הוא דמדעתה עבד]:**

2. רמב"ם יד החזקה - הלכות נערה בתולה פרק ב

(טו) **מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב הרי הארבעה דברים או השלשה שלה** עמדה בדין ותבעה אותו ואחר כך בגרה או נשאת הרי הן של אב ואם מת האב אחר עמידתה בדין הרי הן של אחיו שהן יורשי האב מעת שעמדה בדין זכה בהן האב.

• **[השגת הראב"ד - מפותה או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה או עד שנשאת או עד שמת האב הרי הארבעה או השלשה שלה א"א השלשה במפותה אם מת האב למה וכי יורשת אביה היא]:**

3. הפלאה מסכת כתובות דף מא עמוד ב

מתני' נערה שנתפתה וכו' עמדה בדין וכו'. הנה הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ב מהל' נערה [בתולה הל' יב] וז"ל בת שתבעה איש בדין ואמרה לו אנסת או פתית אותי וכו' הרי זה נשבע וכו'. והראב"ד חולק לפי שאין כאן תובע שהתשלומין אינן שלה וכמו מנה לאבא בידך הוא וכו'. **וכתב הכס"מ דטעם הרמב"ם ז"ל משום דמפורש במתני' ר"פ נערה אפי' כשאבי' קיים היא העומדת בדין וכו'... ונראה דס"ל להרמב"ם דאף דהממון הוא של אב, מ"מ כיון דמינה דידה קא זכי צריכה היא בעצמה לתובעו. אבל להאב יכול לומר לאו בעל דברים דידי את... ודעת הראב"ד נלענ"ד דעיקר התביעה הוא באב דוקא דממונא דידי' הוא ...**

4. ריטב"א על מסכת כתובות דף מא/ב

נראין הדברים דהך סיפא אכולה רישא קאי ואפי' אמפותה ואף לשיטתנו שכתבנו (דאף) [למלה] דיתומה מפותה אין לה קנס לפי שכבר מחלה לגופה התם הוא לפי שבשעה שנבעלה לא היה לה אב וגופה שלה היה אבל זה שבשעת ביאה לא היתה של עצמה אע"פ שעתה חזרה וזכתה בקנס בשעת עמדה בדין פנים חדשות באו לכאן ואין מחילתה הראשונה כלום ולא דמי לאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומת בעלה שזכה הלוקח למפרע דהתם הגוף שלה ואין לבעל אלא אכילת פירות אבל הכא בשעת ביאה גופה של אב וכדאמר קרע שיראין של חבירי ופשטא דמתניתין הכי דייקא וכן נראה מהירושלמי שכתבנו בפרקין דלעיל, וראיתי מי שפירש דהך סיפא אנוסה בלחוד קאי ולא נהירא לי:

5. חידושי הגרנ"ט סימן מא

ממנו, [אן] שמא גם לה יש דין מיוחד לתבוע כסף קנסה והיינו דין עצמי אלא היכא דהיא נערה או קטנה לרבנן, האב קודם לתבוע דהכסף דיריה[עוד יותר יש להסתפק דשמא אין להאב זכות כלל ואין לו דין מיוחד לתבוע הקנס ואין הוא עצמו הבע"ד עם הבעל בדין, רק היא עומדת בדין וזוכה הקנס, וממנה הוא זוכה, והיינו דאביה זוכה באמצעותה את הקנס] עוד יש להסתפק בצד רביעי דנהי דאין לו דין מיוחד לתבוע הקנס ורק לה יש דין תביעה מ"מ בעודה נערה יש לו זכות על דינה, והוא הבע"ד על דין שלה ולא רק משעת העמדה בדין וזוכה הקנס, אלא כ"ז שיש לו זכות על הבת שלו גם זכות על דינה, ולפיכך יכול האב לעמוד בדין עם הבעל (והרי כמו כח הרשאה)

והנראה דהנה יש לחקור בהא דאב זוכה בכסף קנסה אם הוא דין עצמי שיש לו להאב ולא לה, ומ"מ היכא דמת האב היא זוכה וגובה משום דהדין שיש לו להאב ניתן לה, והיא זוכה

ועפ"ן יש לכאר מחלוקת הרמב"ן והריטב"א, דהרמב"ן סוכר דאם מת האב או בגרה אינה יכולה לתבוע מהבועל במפותה, דסוכר דיש כאן שני דינים אחד לו ואחד לה והרי היא מחלה את דינה, והריטב"א ס"ל דאין כאן אלא דין אחד או לו או לה, ומשו"ה לא היו מחילה ותוכל אח"כ לתבוע אעפ"י שמדעתה עבדה. ובוה יש לכאר ג"כ מחלוקת הרמב"ם והראב"ד דהנה הריטב"א הביא קושיה בשם התוס' על רש"י בריש נערה ד"ה לא הספיק וכו', וז"ל: דכיון דלא עמדה בדין לאו ממון הוא להורישו לבניו ואמרינן לקמן אין אדם מוריש קנס לבניו, ואין אדם מוריש זכות בתו, ויליף מקרא, והקשו על רש"י מה ענין "והתנחלתם אותם" לכאן שאין הכתוב בה אלא למי שבא אחר מיתת האב אבל זו שכבר נתפתחה בחיי האב הרי זה כמעשה יריה שעשתה בחיי האב שהוא לאחין, ומטעם אין אדם מוריש קנס לבניו לחוד ה"ל למייתי. ותירץ הריטב"א וז"ל: ונראה שלשון רש"י ז"ל מתוקן כראוי דהא לאו ממון הוא שזכה בו האב מחיים ואין זכיה כזו אלא לאחר העמדה בדין, שאין זוכה בהקנס אלא בשעת העמדה בדין וכיון דהעמדה בדין היה לאחר מיתת האב ה"ה כמעשה ידיה שעשתה לאחר מיתת האב שאין האחין זוכין בו משום והתנחלתם, עכ"ל.

ועפ"ן יש לכאר מחלוקת הרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם ס"ל כשיטת רש"י והרשב"א דאין כאן אלא דין גביה אחר, והוא שלה, והאב זוכה בדינה, ולכן כשמת האב הרי הקנס שלה אפילו במפותה, כיון דבשעת שבא עליה לא היתה יכולה למחול כיון דאז היה האב הבעלים על דינה והוא היה מעכב מלמחול, אבל הראב"ד ס"ל דכל אחד יש לו דין מיוחד שלא היה רשות לאביה עליה, וכן עתה כשבאה היא לגבות הרי היא תובעת בדינה המיוחד לה ואין יכולה לגבות במפותה דכבר מחלה, ושפיר הקשה הראב"ד דכשמת האב שלא יכולה לגבות, דבשלמא בלא בגרה לא קשה ד"ל דהדין תביעה הוי דאב, אבל כשבגרה נפקא מרשותיה לרשותה, וכמו שהיא נפקת ממנו ונכנסת לרשותה העצמי ה"נ נפקע הדין גובינא, כמש"כ לעיל להרשב"א

6. חידושי הגרנ"ט סימן מב

שכלא העמדה בדין כבי"ד מומחין אין חייב לשלמו מהו גדרו, וכגון באונס ומפתה קודם העמדה בדין האם פרושו שאף שמעשה האונס שהוא הסיבה לחיוב החמישים כסף ה"י מ"מ לא חל עדיין בפועל שום חיוב, [אן] שמכח מעשה האונס כבר נתחייב בעצם התשלום אלא שכ"ז שלא חייבוהו בי"ד על כך לא זכתה הנערה או אביה בזכות ממון עליו ולפיכך לא יוכלו למחול וכן לא יוכל אבי הנערה להורישו לבניו. [אן] שלגמרי חל על האונס חיוב תשלומין, ואבי הנערה זכה בזכות ממון עליו לענין שיכול למחול או להורישו לבניו אלא שגויה"כ הוא שרק ע"י שנחבר הדבר בפני בי"ד מומחין וע"י שהם יכפוהו לשלם נגבה הקנס, ולפיכך בומה"ז דליכא מומחין ולא נתברר על ידם חיובו אין גובין ממנו אך הוא עצמו מחויב ועומד בחיוב זה.

דין יציאת הכרי בשם מקומות בתוספת

והנה בירושלמי (ספ"ג דכתובות) איתא שקנס קודם לגמר דין אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים ומוכח לכאורה שאין עליו חיוב לשלם בלא העמדה בדין דאל"ה היה לו ליתן עכ"פ כדי לצאת ידי"ש.

ועיין עוד בירושלמי (ריש פ"ד דכתובות) דפליגי ר' מנא ור' יוסי מאימתי הוא מתחייב, ר' מנא אומר משעה ראשונה ר' יוסי אומר בסוף, ולכאורה פרושו משעה ראשונה היינו משעת מעשה העבירה ובסוף משעת גמר דין, אמנם אין מוכרע כאיזה צד מהנ"ל מתפרש. ועיין בירושלמי שהקשו לר' מנא מנערה שנאנסה ולא הספיק ליתן עד שבגרה הרי הן של עצמה עיי"ש.

ג) סוג שלישי של חיוב הוא שכבר נעשית הסיבה ליצירת החוב אך עדיין בפועל לא חל שום חיוב כלל ולפיכך לא זכה השכנגדו בשום זכות ממון עליו ואינו יכול למחלו או להורישו לבניו.

ומעתה יש לנו להסתפק בכל חיוב קנס דקיי"ל

7. שיטה מקובצת מסכת כתובות דף מא עמוד ב

וז"ל הרמב"ן הרי הן של עצמה אתפוסה אבל לא אמפותה דהא מדעת' עבד וכיון שנתרוקנה רשות לה פטור דהא לאו מחמת ירושת אביה זכה בהם וכן נראה שאינו לעצמה אלא קנס בתפוסה אבל בשת ופגם וצער דממונא הוא משעה ראשונה זכה בהן האב וכן נראה מפרש"י והא דקתני הרי הן של עצמה לומר דנתרוקנה ר"ל ופקע זכות אב בקנסות בין במפותה בין בתפוסה. ואי אמרת אי הכי אדהדר ותני סיפא מעשה ידיה ומציאתה ליפלוג וליתני בדידה הא אמרינן בגמרא דמעשה ידיה ומציאתה איצטריך ליה. וראיתי בתוס' חכמי הצרפתים שאמרו דבשת ופגם נמי של עצמה הוי משום דכי הדדי כתיבי תחת אשר ענה דמיניה שמעינן בשת ופגם ודיניהם שוים. ואין זה נכון דהא לאו בההיא קרא כתיבי אלא דשמעינן מיניה שאינו בכלל חמשים כסף אלא הנאת שכיבה אבל בשת ופגם ממילא נפקא בחובל בחברו. וליכא למימר ביה לא זכתה התורה אלא משעת נתינה שלא אמרו אלא בקנס והרי אמרו בשת ופגם נותן מיד וקנס כשלא יכנוס. וכן הקשו בבשת ופגם ואימא לדידה וכו' אלמא לאו כי הדדי ניהו. ע"כ:

8. תוספות מסכת כתובות דף מא עמוד ב

נערה, לא הספיקה לעמוד בדיון עד שמת האב הרי הן של עצמה - תימה תינח קנס אלא בושת ופגם דממונא הוא דאחין בעי למיהוי ושמא מקראי דלעיל דנפקי בושת ופגם איתקוש אהדדי כדפי' לעיל.

9. שערים מצויינים בהלכה

שם ע"ב ושינויי דחיקי לא משנינן לך כו'.
כתוב בשורת מהרי"ק (סי' ק) בזה"ל, דבר ידוע הוא שרבינו משה (הרמב"ם) רגיל לפסוק עפ"י הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים אצלינו, ואפי' במקום שאין תלמודנו מוכיח כדברי הירושלמי לפעמים יפסוק כמותן, דהיכא שתלמודנו מעמיד המשנה או הברייתא בשינויי דחיקא, והירושלמי מפרשה כפשטא, תופס לו שיטת הירושלמי. ונכתוב בבאר שבע (סי' מח) דדרך של הפוסקים דאין משמיטין בהלכותיהם שום דין מהירושלמי אם לא דפליג אגמרא דידן. ועי' מה שכתבנו בקונטרס תורת הלימוד והוראה (אות ה-ו).

10. שערים מצויינים בהלכה

האי מילתא קשאי בה רבה ור' יוסף עשרין ותרתינן שנין ולא איפרק עד דתיב כו'.
עי' ברש"י. ומבואר מהכא דאע"פ שהיה קשה להן, מ"מ לא דחו אותה מהלכה שמקובל מדורות הקודמים, וכבר כתבו הפוסקים שערי תירוצין לא ננעלו, ומשום קושיא אין משנין ההלכה שנהגו בה כל בית ישראל מדור דור. ובחי' חתם סופר (סוף מסכתין) הובא תשובה ממרן החת"ס זצ"ל בזה"ל, "ואלפים קושיות מתגוללים כעת בעוה"ר בבתי מדרשות כי

11. שערם מצויינים בהלכה

וכי קאמר רבה ממונא הוי להורישו לבניו בשאר קנסות. משמע דרבה גופיה ס"ל כן, דהא קאמר רב יוסף וכי קאמר רבה כו'. והקשה הריטב"א א"כ למה יתיב כ"ב שנין ולא תירץ לו חילוק זה, ותירץ דהא דהוי קשיא להו"כ"ב שנין היינו דלא ידעי לפרש הטעם מאי שנא בין קנס הבת לשאר קנסות בענין זה, עד דאשכח רב יוסף דגזירת הכתוב היא בקנס הבת משום דכתיב ביה "ונתן" דאין הזכות להאב אלא משעת נתינה.

12. ספר פרדס יצחק

א) גבו' במאי קא מופלגי" א"ר פפא ר"ש סבר לא שביק איניש מידי דקיין ותבע מידי דלא קיין. לכאורה אינו מיבן דהא הסברא נסתת דאדם תובע כל תביעה שיש לו על הנחבע, וא"כ נהי דניחא ליה לאדם לתבוע קנס טפי משום דקיין, מ"מ מה טעם הוא זה שלא לתבוע גם בושט ופגם², וזה ודאי אין לומר דסבר ר"ש דכיון דקנסע קנס אע"ג דקנסע גם בושט ופגם פטור מקרבן שבוטה כיון דקנס מעורב בטעמיהו³, תדא דא"כ לא הוצרך ר"ש לטעם דקיין כיון דהסברא חילוניה הוא דקנסע תרתייהו, ואפי' אם ידחה דהוצרך לטעם זה משום טעמייהו דרבנן דלא שביק איניש מידי דאי מודי ביה לא מיפטר, מ"מ פשיטא דאין שום סברא לומר הכי, דכיון דכפר ג"כ בושט ופגם שפיר שייך הקרבן על הבושט ופגם⁴.

ובראיה לומר דסבר ר"ש דכשיש לאדם כמה תביעות על חבירו, ויש בהתביעות תביעה שארין דין ודברים נב"ד, טוען קודם התביעה שיקבל את הממון מיד בלא דין ודברים ואח"כ טוען התביעות שעליהם יש דין ודברים שיחמשך לזמן ארוך, משום

דאי יטעון נב"ד ב' תביעות ביחד יחמשך גם התביעה שהיה יכול לקבל הממון מיד, וזהו כוונת ר"ש דניחא ליה לתבוע קודם רק הקנס ולא הבושט ופגם, משום דכיון דבושט ופגם לא קיין יחמשך עי"ז גם תביעת הקנס, ורבנן סברי דאדרבה אדם תובע קודם בושט ופגם ולא קנס, משום דקנס יחמשך טפי משום דאי צעי מודה ומיפטר ויטערך לזון אי הודאחו מיקרי הודאה⁵.

ועוד אפשר לומר דסבר הגמ' לפשיטות דהסברא חילוניה הוא דאין אדם תובע כל תביעות שיש לו משום דלא צעי למיתבע תביעה גדולה בחדא זימני שלא יכבד על הנחבע ויקפץ לכפור ולהשבע⁶, ולכן סבר הגמ' לפשיטות דודאי קנסע רק דבר אחד, ופליגי ר"ש ורבנן איזה דבר ניחא ליה טפי לתבוע תחלה, דר"ש סבר קנס משום דקיין, ורבנן סברי צו"פ משום דאי מודי לא מיפטר⁷.

13. ספר אבני מילואים סימן צו ס"ק ח

... ודמיה להא דאמרו פ' נערה (דף מ"ג) ורבנן סברי כי קא תבע בושט ופגם קא תבע, במאי קמיפלגי אמר ר"פ ר"ש סבר לא שביק איניש מידי דקיין ותבע מידי דלא קיין ורבנן סברי דלא שביק איניש מידי דכי מודה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודי ביה מפטר ע"ש. ומבואר מזה דאע"ג דיש בתביעתו קנס ובושט ופגם אזלינן בתר עיקר תביעתו

14. חידושי הרמב"ן מסכת שבועות דף לח עמוד ב

קנס הוא תובע ולא בשת ופגם. תמיהא לי והא מ"מ הוא אומר לא אנסתי והוא כופר בבשת ופגם, ובשבועת הפקדון אע"ג דלא טעין ליה מחייב כדאמרן לעיל בפ' שבועת העדות משום דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו, ול"ק דאע"ג דאם כפר מעצמו חייב אם טענו הלה קנס והוא אומר לא אנסתי כדי לכפור הקנס הוא נשבע, ואלו טענו בשת ופגם שמא היה מודה, דכי טעין ליה וכפר אמאי דטעין ליה כפר.